

JOSEP M.ª PERICAS I MORROS, ARQUITECTE (Vic 1881 — Barcelona 1966)

per Antoni PLADEVALL I FONT

El Patronat d'Estudis Ausonencs, i en especial el que subscriu aquestes pàgines, tenien un deute amb l'arquitecte Josep M.ª Pericas, vigatà de naixença i osonenc de cor, puix que des de la tardor de l'any 1965 hi havia el projecte i fins s'havien encarregat treballs a diferents persones per a dedicar-li un número de la revista AUSA, en reconeixença dels seus mèrits professionals i per la vinculació que sempre havia mantingut amb la ciutat i la comarca. Algunes dificultats internes de la revista i sobretot la prompta enfermetat i mort de l'homenatjat feren que es diferís aquell projecte fins el dia d'avui.

Ara, quinze anys més tard, per fi es durà a terme aquell vell propòsit que omplí d'il·lusió els darrers mesos de la vida del Sr. Pericas i pel que ell mateix va dictarnos notícies de la seva vida i actuacions. Les persones que contribuiran a presentar l'obra i l'estil d'aquest notable arquitecte no seran pas les mateixes, però no dubtem que el resultat serà tant o més satisfactori, puix que la llista de les seves obres ha estat adreçada pel seu propi nét, en Josep M.ª Claparols i Pericas, que seguint una tradició familiar de tres generacions és també arquitecte, i l'estil serà presentat per Immaculada Bover, que ha estudiat ja la seva figura i obra en especial en els treballs *Les arts aplicades en el modernisme a Vich, Arquitectura modernista a Vich* i *l'Arquitecte Josep M.ª Pericas*, apareguts a la revista «Vich» els anys 1974, 1975 i 1977.

Quant a la petita biografia que aquí donarem és en bona part una autobiografia, perquè moltes de les seves notícies i judicis sobre la seva formació ens les va dictar ell mateix l'any 1965. Des de l'any 1955 va originar-se entre l'autor d'aquestes ratlles i el Sr. Pericas una bona amistat, a rel sobretot de l'estudi dels castells i fortaleses d'Osona que el Sr. Pericas havia emprès des de l'any 1906 i que volia publicar amb Ramon de Vilanova i Rosselló. La mort tràgica d'aquest darrer el 1936 i el saqueig de la casa del Sr. Pericas durant la guerra civil feren perdre la major part del material aplegat i paralitzaren aquesta faceta d'arqueòleg que sempre va tenir l'arquitecte Pericas.

.

Josep M.ª Pericas i Morros

Josep M.ª Pericas va néixer a la ciutat de Vic el 27 d'agost de 1881 a la casa n.º 8 del carrer Nou i fou batejat a la parròquia del Carme. Era fill de Josep Pericas i Comella, fabricant de Manlleu, casat amb Carme Morros i Gomis, natural de Sant Martí de Tous, que primer vivien a Manlleu, on nasqueren els seus fills Montserrat (1864), i Joaquim (1869) i que, entorn de l'any 1870, passaren a residir a Vic, on nasqueren els dos fills restants: Lluís (1873) i Josep Maria, el dia i any ja dits.

Va quedar orfe de pare als quatre anys i la seva mare va passar a viure temporalment a Barcelona, sense deixar la residència de Vic, fins que la família va traslladar el seu domicili legal a la Coromina de Torelló l'any 1889.

L'any 1898 entrà a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, on acabà la seva carrera l'any 1906. Des de sempre fou un gran aficionat al dibuix i la professió l'atreia de tal manera que ell la considerava una vocació.

A l'Escola d'Arquitectura tingué com a professors a Francesc de Paula Vil·lar i Carmona, director de l'Escola, i a Lluís Domènech i Muntaner, nou director i professor seu, dels que guardava un gran record i li feren estimar del tot la professió. També guardava un extraordinari record i reconeixença d'August Font i Carreras que fou professor seu de projectes.

D'entre els seus companys d'estudis recordava especialment, per l'amistat i companyerisme que sempre mantingué amb ells, a Pere Domènech i Roura, fill de Domènech i Muntaner, que acabà la carrera el 1907 i sobretot als seus companys de curs i després notables arquitectes Rafael Massó i Valentí, l'urbanitzador de S'Agaró, amb el qual el 1916 planejà la clínica mental de Santa Coloma de Gramanet, i Josep M.ª Pujol i Gibert, col·laborador de Gaudí i autor, entre altres obres, de la font de la plaça d'Espanya de Barcelona.

Fou també amic i admirador de Gaudí, el qual, en el moment que Pericas acabava la seva carrera, estava en la plenitud de la seva actuació, fent pujar les torres de la Sagrada Família i construint la Pedrera i la casa Batlló. Segons pròpia declaració «va sortir gaudinitzat de l'Escola».

Va rebre, en especial, una gran influència de l'art romànic que aleshores s'estava posant de moda, pels estudis de Josep M.ª Puig i Cadafalch i els seus col·laboradors, que pocs anys després, entre el 1909 i el 1918, editarien l'obra monumental *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Des de l'any 1904 havia recorregut racons del Pirineu per conèixer i dibuixar esglésies romàniques i l'any 1906, tot just acabada la carrera, va fer amb en Domènech i Roura un llarg viatge pel Conflent i Vallespir per a estudiar els principals monuments romànics. Aquesta era, sempre segons les seves declaracions, la causa per la qual entren tants d'elements inspirats en el romànic en el seu estil.

Una mostra de la meticulositat amb que feia els seus aixecaments de plantes i alçats n'és l'estudi del monestir de Sant Pere de Casserres que va fer el 1904 i que va publicar en Francesc Monsalvatge en la seva monografia sobre Casserres de la «Colección de noticias históricas del condado de Besalú».

El seu primer projecte com a arquitecte va fer-lo el 1904, abans d'acabar la carrera, i fou l'altar de la Puríssima de Montserrat, amb la tomba de la família Soler-Vilabella, obra molt reeixida però que ell qualificà de «gaudinisme mal paït».

La segona obra fou la capella de la colònia tèxtil familiar de La Coromina de

Torelló, feta el 1905, que té un absis neo-romànic que, segons ell, «era una còpia servil i mala digestió del romànic».

D'aquest moment en endavant comença la primera etapa de la seva producció arquitectònica, de la qual en tenim dues mostres ben conegudes a Vic: la casa d'Anita Colomer a la plaça de la catedral (1906) i les reformes de la casa Bayés de la mateixa plaça (1907). També és d'aquest primer temps el monument de mossèn Cinto de Folgueroles (1908).

A partir de l'any 1912 els historiadors del seu estil remarquen un canvi en la seva manera de planejar els volums i en especial d'ordenar les façanes amb la importància donada als portals, als sortints i tribunes i la manera de conjuminar la pedra i l'estuc. Influxiren en això un viatge que féu a París entorn del 1908, però especialment dos viatges que féu a Viena, un el 1912 i l'altre el 1914, amb motiu del seu casament amb Josepa Soler.

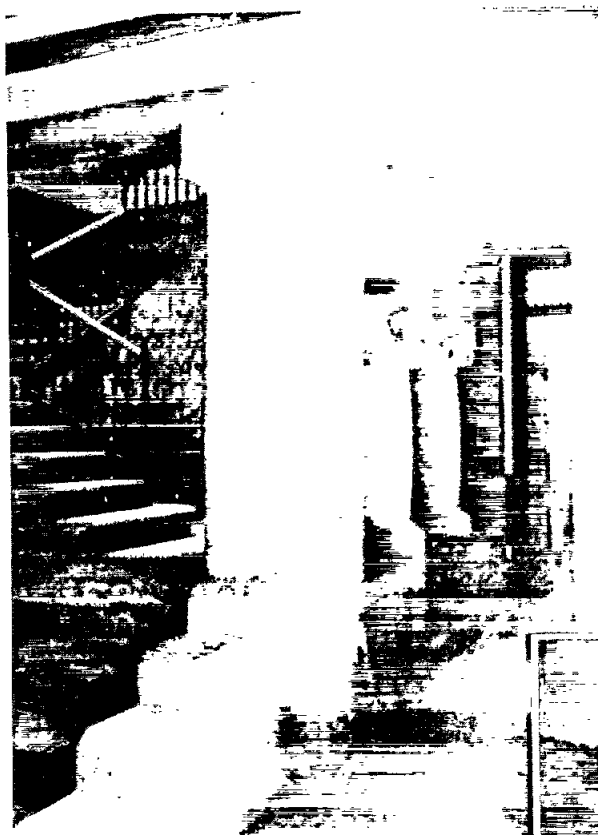
Del 1912 al 1936 és el moment de la seva plenitud creadora, amb una gran quantitat d'obres que es detallen en la cronologia de la seva obra. El 1913 fou nomenat arquitecte diocesà del bisbat de Vic, on ha deixat esglésies notables com Rocaprevera, la nova església de Sant Romà de Sau, el santuari de Lurdes de Prats o l'església de les Josefines de Vic i, en especial, les esglésies que va refer després de la guerra civil a Tona, Santa Maria de Corcó o Manlleu. També dirigí la reconstrucció del retaule de La Gleva i altres obres vàries. El 1922 fou nomenat igualment arquitecte diocesà de Barcelona, on ja entre el 1908 i 1910 havia fet l'església parroquial del Carme de Barcelona, amb la tomba del bisbe Joan Laguarda i on féu també l'església de Vilalba Sasserra, dels Dolors de Sants i altres obres menors.

Entre el 1930 i el 1939 fou també arquitecte municipal de Vic. A Vic el Sr. Pericas hi treballà en obres grans o més petites tot el llarg de la seva vida —com ja es va remarcar en algun dels treballs d'Imma Bover abans esmentats—, a la mateixa Casa de la ciutat hi ha rastre del seu pas en la restauració dels locals de sota la Sala de la Columna, en les seves reixes i el seu fanal, com també són dibuixades per ell les teieres de les muralles o la tribuna del Palau episcopal. Del temps que fou arquitecte municipal en resten, entre altres coses, els grups escolars Jaume Balmes i Sant Miquel, obres de plenitud del que podríem anomenar «estil Pericas».

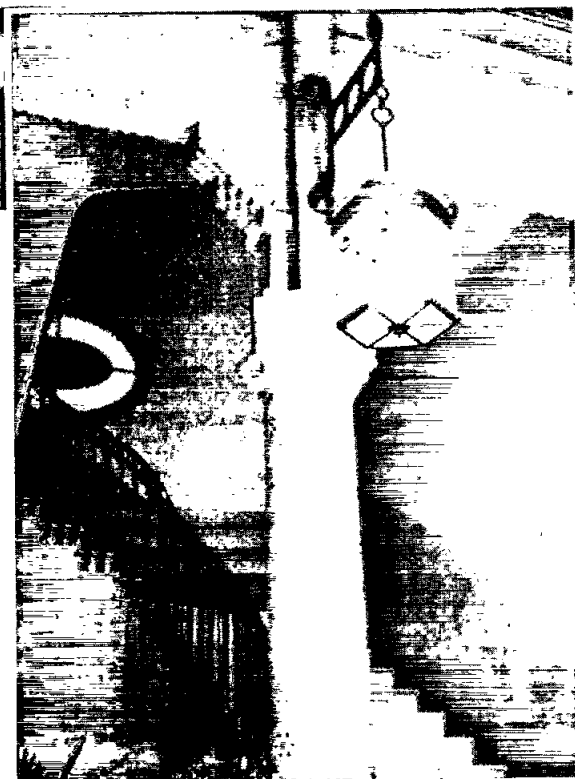
Del 1940 en endavant no cessà en la seva activitat professional, com ho indica la llarga llista de les seves obres, però, l'edat, la manca general de diner per fer grans obres i el caràcter sovint de reconstructor o restaurador de moltes edificacions malmeses per la guerra, foren causa d'una repetició dels models que ell havia creat abans o de solucions força semblants que indiquen un estancament, bé que mai una manca de personalitat.

Des de l'any 1920 al 1923, en què construí la seva casa pròpia sobre La Coromina de Torelló, el Sr. Pericas es considerava un osonenc o, millor dit, un torellonenc de cor, tot i que la seva residència normal era a Barcelona, a la casa de la Diagonal 389, que ell havia construït el 1920 i on moriria. Per això no es d'estranyar que a Torelló hi hagi traces de la seva manera de construir, des de l'església parroquial i de Rocaprevera a creus i pedrons o petits oratoris en diferents punts del terme.

Tampoc podem deixar d'evocar la faceta d'arqueòleg i d'historiador que va mantenir tot el llarg de la seva vida, que és la que em féu nuar una forta amistat amb ell,

Vestíbul i escala al
consultori i vivenda
de la casa Bayés
a la plaça de la catedral de Vic.

Vestíbul de casa Puig, al carrer
Verdaguer de Vic.

fins al punt que l'any 1963 em féu ofrena de totes les plantes i apunts que li restaven de la gran obra que volia fer i que era un dels somnis de la seva vida.

Des de l'any 1906 el Sr. Pericas recorregué tots els pobles i cimals de la comarca d'Osona aixecant plantes i fent croquis de les ruïnes de castells i forteses, també dibuixà les grans masies o cases fortes existents o en ruïnes i recopilà al mateix temps l'epigrafia, l'heràldica i tot el que li oferia un interès històric o arqueològic.

Entorn del 1916 va associar-se amb l'investigador i noble Ramon de Vilanova i Rosselló i tots dos planejaren d'editar una ambiciosa i gran obra titulada *Les fortificacions feudals d'Ausona*, per a la redacció de la qual feren un compromís o contracte, del que posseeixo còpia i que és, a la vegada, un complert inventari de castells i forteses d'Osona. Segons aquest contracte o pla d'obra, el Sr. Pericas devia fer la part arqueològica de 36 castells i de 59 cases fortes de la comarca o antiga vegueria d'Osona i redactar també la història i geneologia de nou d'aquells castells i de disset cases fortes dels voltants de Torelló o sector nord de la comarca.

Amb la seva minuciositat característica ell redactà un detallat dietari de les diferents sortides i recerques que feia, així com dels arxius parroquials, de masies o d'altres indrets que consultà, que posen en evidència les moltíssimes hores que hi esmerçà, així com les visites que féu a tots els racons de la comarca.

L'obra es trobava molt avançada el 1936, com ho demostra el material que s'ha salvat de la part corresponent al comte de Vilanova i que ara es guarda a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, instal·lat a la Casa de l'Ardiaca. Per aquest temps s'havia fet tractes amb l'Institut d'Estudis Catalans, sota el patrocini del qual volien editar l'obra. Dissortadament la guerra del 1936-1939 fou causa de l'assassinat de Ramon de Vilanova i Rosselló, tot i haver-se salvat bona part de la seva tasca i, en canvi, fou causa de la pèrdua de gairebé totes les fitxes i de bona part de les plantes i dibuixos fets pel Sr. Pericas, que guardava aquest material a la casa de La Coromina, que li fou incautada i ocupada per refugiats.

El poc que en restà, dues carpetes amb dibuixos i plantes i unes poques fitxes, són, però, de gran valor i la totalitat de les plantes acabades o aprofitables les hem publicades en l'obra *Els Castells Catalans* de l'editorial R. Dalmau, en especial en el seu volum quart, dedicat en bona part a la comarca d'Osona. Allà es pot veure l'excel·lent manera de dibuixar i d'interpretar les ruïnes del seu autor. També en els dos volums de la *Història de Torelló*, de Mn. Fortià Solà, s'hi recullen plantes i notícies de castells del terme i de la rodalia.

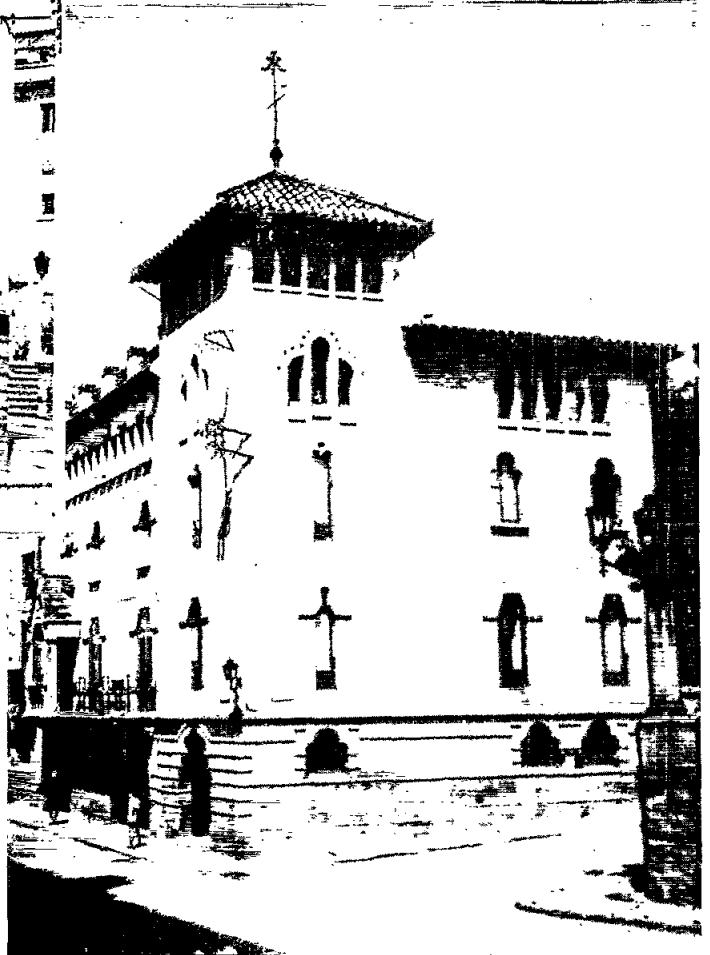
La pèrdua de bona part d'aquest material i la mort del Sr. Vilanova fou una de les coses que més afectà al Sr. Pericas, com ho vaig poder comprovar molt sovint. Fou precisament la meua afecció pels mateixos temes històrics i l'interès que jo demostrava per la seva tasca i orientacions el que em féu tenir amb ell una fonda amistat i gairebé veneració, donada la gran diferència d'edats.

Certament la pèrdua del material i especialment de les notícies històriques fou molt lamentable perquè moltes d'elles són irrecuperables per la destrucció de molts arxius. D'altra banda, puc dir que, a jutjar pel que n'ha restat, era una obra molt ben feta, minuciosa i detallista, com totes les coses que feia el Sr. Pericas.

L'afecció a la història i a l'arqueologia les mantingué fins el final de la seva vida. El 1961, amb motiu de les obres de restauració que va iniciar el santuari de Sant Segimon de Viladrau, que dissortadament varen parar-se poc després, m'havia

Casa de l'Anita Colomer, a la plaça de la catedral de Vic.

proposat de fer junts una monografia sobre el santuari i la vida del sant, en la que ell també va treballar i que, com les obres, es paralizà poc després. I segurament que l'última obra que va fer a la seva vida fou la restauració de la capella pre-romànica de Santa Margarida Saplanca o del Cairat, sota el Montserrat, de la que ell tingué cura fins en el més petit detall de mobiliari i del que em deia, en carta del 24 de juliol del 1965, que s'havia emocionat molt el dia de la seva benedicció feta l'anterior 20 de juliol.

Morí a Barcelona el dia 1 d'abril de 1966, a l'edat de 84 anys, després d'un atac cerebral que el deixà molts dies mig paralitzat. Morí com un perfecte cristià, com sempre ho havia estat, deixant una gran obra, una modalitat o manera de construir, «l'estil Pericas», inconfusible, i el bon record dels homes que han passat pel món marcant-hi una petjada ferma i perdurable.